

Ur Nasafällets historia

Hyttmästarna i Adolfström 1770 - 1810

Carl Laestadius f. 1746 i Arjeplog, d. 1832 i Kvikkjokk
Abraham Carlberg dä f. 1738 i Granträskmark, Piteå, d. 1803 i Sakkavare
Abraham Carlberg dy f. 1765 i Ängesträsk, Råneå, d. 1824 i Sakkavare

När silvret i Nasafjäll upptäcktes i början av 1630-talet, var Sverige, som nation hårt sargat ekonomiskt, främst på grund av det s.k. 30 åriga kriget, som till stor del kom att pågå i norra delarna av Tyskland, men också senare och då främst mot arvfjenden Danmark.

Den svenska statsledningen hade vid den här tiden likt andra europeiska storakter sett både ekonomiska och politiska fördelar av egna koloniala satsningar. Ryktet om fynden av silver i norra Sverige väckte förhoppningar om rikedomar på närmare håll. I brev till statsledningen talades om en gruva i norr lika lönsam som "en koloni i Västindien".

Det fick den svenska regeringen att tillskjuta medel, som möjliggjorde att gruvdriften i Nasafjäll kunde påbörjas under 1635 och med en smälthytta förlagd till Silbojokks utlopp i Sädvajaur, dvs Skellefteälven. Gruvdriften skulle komma att få ett abrupt slut, då en Dansk/Norsk här, i aug 1659, som ett led i det pågående kriget mot Sverige, via Junkerdalen i Norge, gick över gränsen och raserade gruvanläggningen i Nasafjäll och brände hyttan vid Sädvajaur.

Det ekonomiska resultatet för denna första period i Nasafjäll var uselt och all den personal som rekryterats, verkar ha återvänt till sina hemorter. Om det fanns någon förhoppning om kolonisering av Pite lappmark vid den här tiden så uteblev den i vart fall. Det skulle dröja fram till 1870 innan verksamheten startade upp igen. Nu i privat regi.

Det nya bolaget hade inför uppstarten anlitat kunniga personer bl.a. Jonas Meldercreutz ägare av Meldersteins järnbruk i Råneå, att under sommaren 1659 resa upp till Nasafjäll och undersöka förutsättningarna för den planerade bergverksrörelsen. Meldercreutz var sedan slutet av 1740 talet och fram till sin död 1785, ensam ägare till järnbruket, nuvarande Melderstein, 15 km uppströms Råneå älven.

Bruket hade börjat byggas några år tidigare, efter att man på 1600 talet upptäckt järnmalmen i Gällivare. Han kunde vid hemkosten från fjällvärlden avge för sina uppdragsgivare i bolaget en i "förhoppningsfull ton avhållen rapport". I rapporten föreslogs även, på inrådan av samerna i området, att i stället för den nedbrända hyttan vid Sädvajaur, förlägga den nya smälthyttan i övre delen av Laisdalen, vid sjön Yraf.

Någon ny gruvbrytning uppe vid Nasafjäll var det knappast fråga om. I stället inriktades arbetet på att tillvarata lösbrutet berg från de gamla varphögarna vid gruvan, som innehöll tillräckligt med synlig malm, dvs minimaliseringar av i första hand silver, som antogs ge förutsättningar för lönsam drift.

Förberedelserna fortsatte och det nya bolaget kunde efter en konstituerande bolagsstämma i Piteå 1771, fastställa bolagsordning och utse ledningspersonal. Trots noggrann planering och stor optimism bland investerarna skulle det visa sig att inte heller denna gång, gick det att bedriva gruvverksamheten i Nasafjäll med någon ekonomisk framgång.

Däremot skulle några av bruksherrarna bli något av stamfäder för släkter, som långt senare kom att befolka Arjeplog.

Hyttmästaren Carl Laestadius.

Rekryteringen av yrkeskunnigt folk var nu, liksom tidigare, ett stort problem.

Vid den nya smälthyttan skulle det naturligtvis finnas en i bergsverk kunnig person. Här lyckades man hitta en i Stockholm bosatt f.d. Arjeplogsbo; nämligen den i guldsmedslära utbildade Carl Laestadius (1746-1832), ättling till tre tidigare generationer av präster i Arjeplog.

Släktnamnet Laestadius, togs av bondsonen Johannes Nilsson från Lästa by i Ångermanland, som efter att ha studerat till präst och inspirerats av namnet på sin hemby, kallade sig Johannes Laestadius och senare (1662) blev kyrkoherde i Arjeplog. Ett par av hans söner antog släktnamnet Laestander varifrån norrlandssläkten Boström och inte minst släktgrenen Lestander i Arjeplog härstammar.

Carl Laestadius hade under sin tid i Stockholm även studerat mineralogi och bergsmekanik. Där gifte han sig med Brita Ljung (1746-1798) för att 1772, med sin hustru återvända till Arjeplog, efter att ha blivit erbjuden tjänsten som hyttmästare, vid det planerade smältverket i Adolfström. Året därpå skickades han tillsammans med en nyanställd byggmästare till Sala silvergruva för att studera deras anläggningar.

Under åren 1774-75 byggdes det nya smältverket i Adolfström. Hösten 1775 kunde de första smältningsförsöken göras. Den nye hyttmästaren, som nu även studerat malmförädling i Sala, skulle äntligen få demonstrera sina färdigheter. Bolagsdirektörerna och investerarna i bolaget hade stora förväntningar. Resultatet blev ett fiasko och det nya smältverkets förste hyttmästare Carl Laestadius, fick lämna sin tjänst.

Bolaget anställde en erfaren smältare från Sala, som fick i uppdrag att förbättra anläggningen i Adolfström, men också upprätta en arbetsplan för både smältverket och gruvdriften. I uppdraget ingick även att undervisa lokalt anställda i smältverkskonsten. Detta ledde fram till att Carl Laestadius 1778, återanställdes vid smältverket under förutsättning, att han helt upphörde med sitt eget arbete som guldsmed. Sommaren 1780 gjorde Carl Laestadius ännu en studieresa till Sala, allt i syfte att lära sig mera om smältverksarbetets hemligheter.

Trots all utbildning och praktik gav Carl Laestadius arbete som hyttmästare/smältare klen resultat. Troligt är naturligtvis att malmen, som fanns till förfogande, inte var av bästa kvalitet.

Laestadius redogör själv för svårigheterna i en redogörelse för verksamheten år 1800, nu också i rollen som bergsfogde. Bl.a nämner han att skogarna, var så illa åtgångna av timmer och kolvedshuggning, att något bränsle inte fanns att tillgå inom en halv mil från Adolfström. En annan svårighet ansåg han vara transporterna vara mellan kusten och fjällbygden. Av allt att döma hade han nog redan förlorat tron på brukets framtid.

De tidigare så optimistiska bolagsmännen, dvs överlag välbeställda kustbor från dåvarande Västerbotten, började efter alla misslyckade försök och ständiga uttaxeringar, att tappa tålamodet. Det skulle dock återstå många turer kring verksamheten, innan den andra perioden av Nasafjällets historia kunde komma till en avslutning 1810.

Med sin första hustru Brita Ljung fick Carl Laestadius fyra barn, varav två söner nådde vuxen ålder. Sedan Brita avlidit gifte Carl Laestadius om sig 1799, med Anna Magdalena Jonsdotter (1759-1824) från Kurrokveik. Den nya hustrun kom från Örnäs i Sorsele. Hennes mamma var född Laestander och släkt med Carl (tremening) en annan gren av släkten Laestadius.

Det nygifta paret övertog bruksnybygget i Jäckvik, som låg öde. Här föddes år 1800 den första sonen i andra giftet Lars Levi Laestadius. Två år senare och efter allt att döma svåra umbäranden flyttade familjen till Bougt vid Hornavan c:a en mil från kyrkbyn Arjeplog. Här föddes i feb 1802 den andra sonen Petrus.

Den gamle f.d. hyttmästaren och bergsfogden Carl Laestadius kom senare, med sin familj, att under flera år vara bosatt nere i kyrkbyn Arjeplog, det sägs att han och familjen "livnärde sig i sin fattigdom med limkokning". Sonen Petrus har senare i sina "journaler" vittnat om familjens armod, även om en ko, några får och getter fanns i deras ägo.

Vid den här tiden, några år innan verksamheten i Adolfström helt skall upphöra, spreds ryktena i Arjeplog, om att det pågick en utförsäljning av bolagets material, redskap och utrustningar till spekulanter från när och fjärran och då främst till Norge.

Det sägs att Carl Laestadius "kände verklig grämelse" i sin fattigdom över att hans efterträdare, hyttmästaren Abraham Carlberg (dy) gjorde sig av med ägodelar, som rätteligen inte var hans egendom.

Carl Laestadius hade som tidigare framkommit två barn från sitt första äktenskap, som nådde vuxen ålder nämligen, Carl-Eric (1775-1817) och Johan (1777-1828) Dessa växte upp under den tid deras far Carl tjänstgjorde vid bruket i Adolfström och hade ekonomiska möjligheter att hjälpa sönerna till högre utbildning. Carl-Eric blev efter studier i Härnösand och Uppsala prästvigd. Han avböjde erbjudanden om en akademisk karriär, för att i stället återvända till lappmarken, genom att tillträda en prästtjänst i Kvikkjokk. Den yngre brodern Johan flyttade söderut och kom att bosätta sig i Falköping.

Prästtjänsten, jordbruket och en rad olika sidouppdrag gav Karl-Erik ekonomiska möjligheter att år 1808 i Arjeplog, hämta sin far och sin styvmor samt sina två halvbröder Lars-Levi och Petrus och föra dom till prästgården i Kvikkjokk.

Det innebar att han kunde ge sin styvmor och sin far drägliga levnadsvillkor på deras ålderdom. De senare så namnkunniga bröderna Lars-Levi och Petrus fick sina grundutbildning i prästgården för att senare, med hjälp av sin erfarne storebror Carl-Eric, få den vägledning och ekonomiska stöd, som de behövde för fortsatta studier vid gymnasiet i Härnösand och de följande akademiska studierna i Uppsala.

Bergsfogde/Hyttmästare Abraham Carlberg (dä)

Ägaren till järnbruket i Råneå älvdal Jonas Meldercreutz hade, som tidigare nämnts, medverkat i att undersöka förutsättningarna för omstart av bergverksrörelsen i Nasafjäll.

Vid järnbruket, nuvarande Melderstein, fanns då, en anställd järnbruksarbetare vid namn Abraham Nilsson Carlberg, enligt uppgift en storvuxen man och duktig arbetare. Carlberg var född 1738 i Granträskmark, Piteå. Efter att ha prövade soldatyrket en kort tid och 1762 gift sig med flickan från grannbyn Kalamark, Chatarina Hansdotter, flyttade paret 1763 till Råneå, först till byn Ängestråk och därefter, 1766 till själva bruksorten, Melderstein, för att 1772 flytta vidare till Arjeplog och Adolfström.

Familjen Carlberg (dä) skulle med tiden få tre barn. Ulrika f. 1764 och Abraham f. 1765 båda födda i Råneå och Lovisa f. 1773 i Adolfström.

Varför familjen Carlberg valde att lämna bruket, där han sannolikt arbetat sedan ankomsten till Råneå 1763, för att sedan i början av 1770 talet, flytta till Adolfström i Arjeplogs fjällvärld, kan man bara spekulera i. Kanske fick han ett bra erbjudande av de nya bolagsmännen, huvudsakligen välbärgade västerbottniska kustbor, som intensivt sökte yrkesfolk till Nasafjäll och till byggandet och driften av den nya smälthyttan i Adolfström. Det ligger väl också nära till hands att Jonas Meldercreutz, som genom sitt tidigare uppdrag i Nasafjäll kände bolagsmännen och rekommenderat en av sina egna anställda.

Någon gång efter 1772 kommer Abraham Carlberg med hustru Chatarina, sonen Abraham och dottern Ulrika till Arjeplog och Adolfström. Hans huvudsakliga arbete verkar vara förlagd till bruket. I förhörslängderna för bruket i Adolfström från 1772 och framåt tituleras han bergsfogde. I vart fall synes han formellt ha blivit anställd 1775, som "bergsfogde på Nasafjäll"

Carlberg var uppenbarligen en duktig byggnadsarbetare, något som måste ha kommit väl till pass inte minst under den intensiva uppbyggnadsperiod av anläggningen med smälthyttan i Adolfström, i mitten av 1770 talet. Han kompetens i byggnadssammanhang framgår även av kyrkoräkenskaperna, där han nästan varje år har anlitats av kyrkan för leveranser av byggnadsmaterial och för olika arbeten.

År 1780 lämnar Carlberg då över bergsfogdesysslan till Carl Laestadius, som återkommit efter ett par års frånvaro. I stället anställs Carlberg, som hyttmästare i Adolfström, ett arbete, som han blir kvar i till 1788, då sonen Abraham Carlberg dy övertar tjänsten fram till att verksamheten upphör 1810.

Hyttmästaren Abraham Carlberg dy

Abraham Carlberg dy efterträder således 1788 sin far, som hyttmästare i Adolfström endast 23 år gammal. Det var säkert inte någon lätt uppgift. Verksamheten var inte lönsam och därmed ständigt nya uttaxeringar bland bolagets intressenter. I protokoll från en rättegång där Abraham Carlberg deltar, omnämns ett 70 tal "lottägare". De ansvariga ledarna för verksamheten avlöser varandra. Vissa tider verkar också verksamheten vid hyttan ha legat helt nere.

En av de stora intressenterna och borgensmännen var adelsmannen och majoren Stael von Holstein. Hans stora fodringar på bolaget gjorde att han 1802, närmast tvingades resa upp till Adolfström. Han var ingen bergsman utan fick förlita sig på de medarbetare han kunde knyta till verksamheten. Han skulle också bli mest känd för sina storvulna planer på uppodling av Pite lappmark, som han nog ansåg var en förutsättning för en långsiktig gruvverksamhet i Nasafjäll.

År 1807 lämnas ytterligare statliga lån och bidrag till en provbrytning, i syfte att undersöka om det med lönsamhet gick att fortsätta gruvdriften. Beslutet villkoras bl.a. med att uppdraget skall läggas ut på entreprenad. Det blir hyttmästaren Carlberg, som får uppdraget efter att en av intressenterna, brukspatronen Honemalm, till Bergskollegiet skrivit ett rekommendationsbrev där det framgår att Carlberg "känner folket väl, kan tala med lapparnas på deras eget språk, känner gruvarbetet och är en pålitlig man.."

I kontraktet med Bergskollegiet fanns detaljerade villkor. Arbetet skulle påbörjas 1808 och vara klart påföljande år. Entreprenören Carlberg skulle stå för alla redskap och allt material som behövdes, medan all malm som erhöles skulle tillfalla honom. Det stipulerades även, att Carlberg skulle få den hjälp han behövde.

Landshövdingen i Västerbotten utfärdade en skrivelse, som upplästes i kyrkorna i maj 1808 att åborna i Arjeplog skulle infinna sig för att mot betalning ge Carlberg den hjälp han behövde för att genomföra transportererna upp till Nasafjäll. Även kronolänsmannen i Arjeplog instruerades i samma syfte.

Det blev för sent att samma år, på vinterföre, genomföra transportererna. Först sommarhalvåret 1810 kunde provbrytningen i Nasafjäll avslutas. Någon ny malm hade man inte funnit. Entreprenadsumman på 1700 Rdr hade överskridits med 500 Rdr Detta innebar slutet för gruvdriften i Nasafjäll.

Trots idoga arbetsinsatser, privata investeringar och statliga lån och bidrag blev inte heller under von Holsteins tid (1802-1810), gruvverksamheten någon ekonomisk framgång. Von Holstein begäran om stadsstöd till uppodlingen kom att behandlas under hans vistelse i Stockholm hösten 1809. Det blev inga statliga pengar och det är oklart om han återvände någon fler gång till Arjeplog och Adolfström.

Von Holstein hade under sin tid vid många tillfällen fått sätta sig i skuld hos flera personer i Arjeplog. Kanske mest anmärkningsvärd var, att den störste av fordringsägarna i lappmarken var hyttmästaren vid bruket, Abraham Carlberg själv. "som synes ha haft ett mer än vanligt utvecklat födgeni". (Brome) Skulden hade med tiden blivit så stor att von Holstein vid sin flyttning hem till Stockholm fick till Carlberg överlåta all sin lösegendom, som kreatur, redskap, möbler. Det berättas att Carlbergs ekonomiska ställning var så stark att han ibland även kunde uppträda som långgivare till sina chefer dvs bruksförvaltarna.

Carlberg goda ekonomi sägs ha grundats på "allehanda mer eller mindre lovliga affärer med lappmarksvaror, hästar, brännvin o.d. i Norge och på marknaderna i lappmarken".(Brome)

Nu börjar en ur många aspekter turbulent tid i Adolfström. Bruksanläggningen med byggnader, redskap och inventarier fanns kvar och tillhörde naturligtvis Silververksbolaget. Däremot fanns ingen företrädare för bolaget, eller verksam styrelse på plats, vilket resulterade i att även bolagets inventarier och redskap började försvinna eller säljas ut. Det fanns både lokala, men också mycket långväga spekulanter, främst från den Norska sidan. Det påstås att många hästlass järnvaror gick över gränsen till Norge.

Adolfström låg öde vid den här tiden efter 1810. Carlberg var själv, med sin familj, bosatt i Sakkavare, bruksnybygget på norra sidan av Hornavan.

Det hindrade inte hans utförsäljningar i Adolfström till de som betalade bäst. Hyttstället i Adolfström var mötesplatsen för dessa spekulerande lappmarksfarare, där det i berättelser talas om ett glatt liv med "dryckjom och spel".

Man kan förstå om Carl Laestadius, avdankad bergsfogde och i stor fattigdom boende i kyrkbyn Arjeplog, uttryckte i samtida brev "verklig grämelse över hyttmästarens ogenerade framfart med ägodelar, som han inte hade någon rätt till".

Abraham Carlberg hade hållit på med utförsäljningen av bruksinventeringarna ett tiotal år när Nasa silververks lottägare sommaren 1821, utlyste en bolagsstämma i Råneå. Att detta var obehagligt för Carlberg kan man lätt förstå. Om planer fanns att återuppta driften eller att bolagsmännen skulle kräva redovisning skulle han vara illa ute. Men så inträffade att hela hyttanläggningen brann ned. Däremot klarade sig bostadshuset.

Misstankarna kom att riktas mot Carlberg. I Arjeplog ansågs nog rätt allmänt att Carlberg låg bakom branden. Den tidigare nämnde kollegan vid bruket, Carl Laestadius, nu boende i Arjeplog, var av samma uppfattning "ty den mannens levnad är liderlig..."

Länsman Wallström, som hade att rapportera om branden, kom också med anklagelser och misstankar riktade mot Carlberg bl.a. med uppgiften om att Carlberg vid tidpunkten för branden befunnit sig i några lappbyar i trakterna av Adolfström. Carlberg försvarade sig kraftfullt mot alla anklagelser. Bevis saknades och de misstankar som framförts kom aldrig att utredas närmare och prövas i någon rättslig instans.

För Silververkets ägare innebar branden, att någon redovisning av bolagets tillgångar inte var möjlig och någon nystart av bruksrörelsen kunde naturligt nog heller inte komma ifråga!

Nybyggardynastier med nära släktband.

Abraham Carlberg dä, överlämnar 1788, som tidigare nämnts, hyttmästartjänsten till sin son med samma namn. I Sakkavare, på norra sidan av Hornavan fanns ett s.k. lappnybygge som anlagts redan 1760. Det övertas nu av den forne hyttmästaren i Adolfström och blir insynat som bruksnybygge. Abraham Carlberg ohh Chatarina Hansdotter kommer sedan att bo och verka i Sakkavare under återstoden av sitt liv.

Sonen och den i affärer ansedde skrupelfrie sonen Abraham Carlberg dy, som efterträtt fadern på hyttmästartjänsten, blev efter verksamheten avstannat i Adolfström 1810, även han bosatt i Sakkavare. Detta verkar inte ha hindrat honom från att aktivt delta i den affärsverksamhet och de utförsäljningar, som följde med avvecklingen av verksamheten i Adolfström

Abraham Carlberg dä ohh Catarina Hansdotter, fick som inledningsvis nämnts, tre barn varav Ulrika (1764-1830) och Abraham (1765-1824) föddes i Råneå, under vistelsen vid järnbruket i Melderstein. Den betydligt yngre dottern Lovisa (1773-1842) föddes efter flytten och familjens ankomst till Adolfström i början av 1870 talet.
De fick efter sina giftermål följande antal barn.

Ulrika gift: 1:a gången 1793, med Johan Holmström(1771-1807), Kurrokveik. Bosatt i Kasker. 4 barn.(flickor)
2:a gången, 1806 med Olof Burman (1783-1829), Nurrholm. Bosatt i Mullholm. Barnlöst.

Abraham gift 1:a gången 1793, med Brita Persdotter Holmström, Kurrokveik 11 barn.
2:a gången 1810, med Ann Margareta Zakrisdotter, Racksund 8 barn.

Lovisa gift 1793, med Jonas Johansson, Racksund Utflyttad 1802 till Kåge, Skellefteå.
Många barn, varav sex verkar vara födda i Arjeplogstrakten, före flytten 1802 till Västerbottenskusten.

Den siste och allmänt beryktade hyttmästaren i Adolfström, Abraham Carlberg dy fick som synes i sina två äktenskap inte mindre än 19 barn. Den äldre system Ulrika begåvades med fyra barn, medan den yngsta system Lovisa fick sex barn, innan hon lämnade hemkommunen Arjeplog 1802. Även om dokumentation saknas, förefaller det som om de tre syskonen samordnat bröllopsfestligheterna, eftersom samtliga tre valde, att gifta sig under 1793!

För den gamle hyttmästaren Abraham Carlberg dä från Granträskmark i Piteå ohh Katarina Hansdotter från närliggande Kalamark, fick via bruksarbetet i Melderstein, bergsfogdeämbete och hyttmästartjänst i Adolfström, avsluta sin levnad som bruksnybyggare i Sakkavare, som en familj med inte mindre än 29 barnbarn födda i Arjeplogs socken.

Vi vet sedan tidigare att verksamheten i Nasafjäll under 1600 talet inte lämnade några nya varaktiga bosättningar. Alla gruvarbetare verkar ha åkt hem, efter den danska/Norska ödeläggelsen.

Inte heller verksamheten vid Nasafjäll eller vid bruket i Adolfström, den andra perioden 1870-1810, verkar ha haft någon direkt stimulerande effekt på koloniseringen. Gruvbolagets privilegium, att insynna bruksnybyggen och binda nybyggare med avtal under bruket kritiserades inte minst av Arjeplogsborna själva. Bruksnybyggena var också lokaliserade längs de försörjningsvägar, som bolaget såg som mest strategiska och inte de för nybyggarna lämpligaste platserna, vilket fick Petrus Laestadius kommentera med att bruksbolaget "upptog inga beboeliga nybyggen". Laestadius kommer också till den slutsatsen att koloniseringen tog "sin egentliga början först efter 1810, då bruket upphörde".

Några årtionden senare har praktiskt taget hela Arjeplog täckts av nybyggesanläggningar som utförts av ursprungligen 4-5 nybyggargenerationer. (Bylund s.170) Namnet Laestadius finns inte med, utan det är släktnamnet Lestander som lever vidare i sin mångfald, tillsammans med Zackrisson och Wallström, vilka de senare har sitt ursprung från den i Kasker boende förste lappnybyggaren. Det anses fullt befogat (Bylund s.174) att tala om främst dessa tre nybyggardynastier, då dessa slakten i mitten av 1800 talet stod för hälften av alla i Arjeplog upptagna nybyggesland.

Hyttmästare Carlberg dy hade, som tidigare framkommit, 19 barn i sina två äktenskap. Dessa barn och deras ättlingar kom sedan att gifta in sig i de samtida mycket barnrika, men fåtaliga, nybyggarsläkterna.

Trots att inflyttningen till Arjeplog under första hälften av 1800 talet verkar ha varit sparsamt förekommande, tog nybyggjarverksamheten fart. Det var alltså inte frågan om någon inflyttningsström, utan ett fåtal slakten där ättlingarna, från far till son, fortsatte koloniseringen av lappmarkerna. Petrus Laestadius uttrycker det så, att i själva verket utgörs socknens 250 inv (1833) av en endas läkt!

Det förekom även vid den här tiden och senare, bland läkarna, diskussioner om risken med de nära släktbanden. Eller som dr Björkman en av de första läkarna i Arjeplog uttryckte vid åsynen av en, enligt honom något avvikande kan man anta, kortväxt och stabil nybyggjarhustru, "ja se dessa kusingiften". Långt senare har efterföljaren dr Wallqvist varit inne på liknande tankegångar, men inte kunnat finna några påvisbara genetiska bevis, även om den "svenska befolkningen (i Arjeplog) i stort hör till ett fåtal mäns ättlingar". Undantaget är den i Arjeplog, av Wallqvist långt senare uppmärksammade, s.k. släktsjukan, porfyrin även kallad Arjeplogssjukan. Sjukdomen är ärftlig. Om en förälder har sjukdomsanlaget blir risken 50 % för att såväl söner som döttrar att ärva den. Många personer kan vara bärare av anlaget utan att få några symtom. Den högsta förekomsten finns där anlag ärvt i släkter i trakten och bevarats p.g.a. höga födelsetal och liten inflyttning. I dag är sjukdomen känd över hela världen och i Sverige med flest anlagsbärare i norra Sverige.

Till hyttanläggningen i Adolfström bör läggas ytterligare namn, som i likhet med Laestadius/Lestander och Carlberg bidragit till den nybyggarstruktur som danat lokalbefolkningen i Arjeplog. Det var en med hyttmästaren Abraham Carlberg dä, samtida bruksarbetaren Olof Burman.

Olof Burman.(1743-1795) var född i Lycksele, men flyttade med sin familj och växte upp i Djäkneboda, några mil norr om Umeå.

Olof Burman kom efter en tid vid bruket, att 1773 gifta sig med äldsta dottern till Pehr Persson Smed, innehavare av lapps kattelandet Nurrholm, ohh Britha Jakobsdotter från Jäckvik. Olof Burman blev som ingift i familjen, 10 år senare, 1783 ny rättslig ägare till Nurrholm. Det förefaller sannolikt att han var den reelle brukaren av Nurrholm långt tidigare och ombesörjde att Nurrholm blev insynat som bergfrälsehemman under Nasafjällbolaget två år tidigare dvs 1781. (se "nurrholm.se")

Nurrholm skulle sedan bli utgångspunkten för en omfattande koloniseringsverksamhet med många nybyggen i Arjeplog, av den stora släkten Burman, vars stamfader således var bruksarbetaren från Adolfström, Olof Burman.

Till ovanstående släktnamn kan i Arjeplog läggas många fler som lever vidare med stark genetisk koppling till de få ursprungliga nybyggarsläkterna och deras söner och döttrar. Här finns släktnamn som Westerlund, Sundström, Abrahamsson, Dahlberg, Granström, Davidsson och många fler, med nära band till, inte minst den omtalade hyttmästaren Abraham Carlberg dy, vars två nämnda fruar födde nitton barn.

Invecklat, men också spännande och intressant för den som vill forska vidare och söka mer kunskap om sin koloniala härstamning!

Stig Modig/170410

Huvudsakliga historiska källor:

Janrik Brome/Nasafjäll

Erik Bylund/Koloniseringen av Pite Lappmark

Anteckningar av Eva Lundmark Jäckvik (En stor familj)

Släktforskning, div källmaterial.